

Verslag van de 156. Europäische Bibeldialog , 12 – 15 april 2023

“Augen auf und durch?! - Umgang mit Angst und Unsicherheit”

Een pedagogische Studieconferentie in Hotel Morgenland in Berlin - Lichterfelde

We are the first generation to feel the effect of climate change and the last generation who can do something about it.

- Barack Obama

"Wij zijn de eerste generatie die de gevolgen van de klimaatverandering voelt en de laatste generatie die er iets aan kan doen."

- Barack Obama , 23 september 2014 -

In de programma-flyer van de Europese Bibeldialogen werd het programma als volgt aangekondigd:

Het klimaat is totaal van slag. En is de pandemie nu voorbij of niet? De oorlog in Oekraïne zeker niet. Nieuwe en oude zorgen compliceren ons dagelijks leven. Hoe komen jongeren de huidige crises door? Hoe gaan pedagogen, leraren en opvoeders om met onzekerheid en angsten?

Er zijn veel manieren om crises het hoofd te bieden - of om ze te onderdrukken. Veel jongeren gaan de straat op met luide protesten en politieke acties; anderen trekken zich terug, vluchten in fictieve werelden of worden ziek. We praten met een schoolpsycholoog, met de leider van een jeugdtheaterproject, met twee milieuactivisten en met pedagogen uit heel Europa. Samen zoeken we naar manieren om kinderen en jongeren nu te ondersteunen.

Nadat in 2020 en 2021 deze studieconferentie vanwege Corona niet was doorgegaan en vorig jaar de uitgebroken oorlog in Oekraïne reden was om deze dagen geen doorgang te laten vinden (al werd er toen een beknopte online-versie aangeboden) . . . was het voor velen een bijzonder gebeuren dat het nu eindelijk is gelukt. Het ging door (!!) en ik kan daarom niet alleen de tekst van de flyer met jullie delen, maar óók een praktijkverslag. Het waren drie goede en zinvolle dagen met 19 mensen van 18 tot 83 jaar. Drie deelnemers uit Hongarije, drie uit Polen , één vluchteling uit Iran, elf mensen uit Duitsland en één Hollander. Een fijne groep: divers in achtergrond, nationaliteit en leeftijd. Deels actief in het onderwijs, deels gepensioneerd maar wel met die ervaring en achtergrond. Een open groep waarin het veilig en vertrouwd voelde om ook de eigen onzekerheid en angst te delen. Voor wie meer wil weten, vragen heeft of iets anders - laat het mij weten. Goede ervaringen zijn er om te delen 😊

Woensdagmiddag: kennismaken. Daarna verzorgen Edyta Danek (Polen) en Uwe Steinmann (Duitsland) vanuit het team het verdere programma voor deze eerste dag. Wat raakt mij persoonlijk, waar ben ik bang voor? Dat het steeds moeilijker wordt de hoop te bewaren, moedeloos en machteloos. Verdringen. Niet meer tv kijken. Angst voor de klimaatveranderingen (zijn jullie dijken wel hoog genoeg om ons in Duitsland te beschermen?). Angst voor de hoge energiekosten, inflatie, armoede, toekomst van kinderen en kleinkinderen. Onzeker of ik wel een gezin wil stichten. Digitalisering. Oppervlakkigheid. Psychische angsten en onzekerheid, zó veel bij jongeren. 's Avonds bespraken we met elkaar een vragenlijst die leraren met leerlingen hadden doorgenomen en de reacties van de leerlingen legden we vervolgens naast onze eigen antwoorden op die vragen. Daarna was er tijd en ruimte voor informeel samenzijn.

Donderdag begon met een Morgenimpuls. Op het programma stond een gesprek met een schoolpsycholoog, maar deze bleek i.v.m. de paasvakantie toch niet te kunnen. Omdat gisteravond het gesprek over de vragenlijst veel meer tijd had genomen dan gepland, was mijn bijdrage nog niet aan bod gekomen. Nu kon ik mooi de plaats van de schoolpsycholoog innemen met een gesprek hoe leraren en opvoeders een balans vinden tussen het professionele en persoonlijke. M.b.v. stellingen en een keuzelijst van 0 tot 10 werden er veel ervaringen en mogelijke posities uitgewisseld. Het tweede deel van de morgen was er een Weltcafé – in steeds wisselende groepjes steeds een kwartier bij een thema (klimaatcrisis, nieuws & media, angst, school) een aantal uitspraken van commentaar voorzien.

Harmonica

*Er was eens een klein mannetje, hij had rood haar en droeg altijd een vies witpetje.
En hij bezat een geheim wapen. Als zijn vijanden opdoemden, haalde hij een doosje uit zijn jas,
deed het dekseltje er van open en nam er een héel kleine mond-harmonicaatje uit.
Dan blies hij zijn wangen op en joeg zijn vijanden met zachte en schrille wijsjes op de vlucht.*

Zijn vijanden dat waren de angst en de wanhoop, de moeheid en . . . dat hij maar zo klein was, dat hij rood haar had en altijd dat vieze witte petje droeg. En dat niemand hem wilde in het circus.

*Als het mannetje zijn harmonica streelde en weer in het doosje borg dan straalde zijn gezicht.
En hij grijnsde naar de mensen die zich van hem afkeerden.*

Herman Verbeek, 1936 - 2013

»DIE WICHTIGSTEN DINGE DES LEBENS SPIELEN SICH ZWISCHEN ANFANG UND ENDE DES VERDAUUNGSKANALS AB.«

Paracelsus (1493–1541), Arzt, Naturphilosoph, Mystiker, Alchemist, Laientheologe und Sozialethiker

MEINE BÜHNE
Kinder & JugendTheater

ALTE KAPELLE
THEATER & PERFORMANCEHAUS

KURSE & WORKSHOPS für Kinder + Jugendliche + junge Erwachsene

's Middags om 14 uur vertrokken we naar het centrum van Berlijn naar Theater "Meine Bühne" om kennis te maken met hun project "Spiel doch selber". Wat kan theater - door het spelen en improviseren met heel verschillende situaties, emoties en personages- bijdragen om jongeren weerbaar te maken? In het spelen en verbeelden wordt een situatie steeds van meerdere kanten gezien en geduid – en daarin leer ik mijzelf kennen en verstaan. Omdat het Paasvakantie is zijn er deze dag helaas geen lessen of een actieve groep, maar met Matthias Kubusch, één van de leiders, hebben we een uitvoerig gesprek gevoerd en daarna de theatteruimtes bekeken. Het avondprogramma kon ieder zelf invullen (NB vanwege de financiële beperkingen zijn de programma's van de EBD met één dag ingekort. Is er dan nog ruimte voor een vrije avond? Ja, dat hoort bij de EBD – ontmoeting met het thema, elkaar én de stad). Ik had een mooie avond in "Filmtheater am Friedrichshain" met de première van de Duitse film "Irgendwann werden wir uns alles erzählen"

Vrijdagmorgen begon met een Morgenimpuls, net als gisteren verzorgd door één van de groepsleden. Daarna een presentatie van Tamara Hahn en Uwe Steinmann over het medialandschap, Youtube filmpjes, fake-news, complottheorieën, over angst, onzekerheid en waarheid. Na de koffiepauze was er een Bijbelse bezinning n.a.v. het verhaal van de storm op het meer en een fragment uit een preek van Dietrich Bonhoeffer over deze tekst.

Vrijdagmiddag was er alle tijd en aandacht voor Noemi Mondhaas ,een jonge activiste van 28 jaar van "Die Letzte Generation" (in Nederland kennen we vooral Extension Rebellion en Fridays for Future; beiden zijn ook in Duitsland bekend maar daar is het vooral "Die Letzte Generation" die op de voorgrond treedt en in de talkshows, demo's en acties beeldbepalend is). De naam is ontleend aan een toespraak van Barack Obama. Deze groep verstaat zichzelf als een burgerbewegingen (in de lijn van de Amerikaanse burgerbeweging o.l.v. Martin Luther King / volstrekt geweldloos) die de krachteloosheid en het gebrek aan daadkracht van de politiek om noodzakelijke veranderingen op te pakken aan de kaak willen stellen opdat mensen wakker worden geschud en woorden overgaan in daden. Het was een indrukwekkend betoog hoe zij haar hele leven volledig in dienst stelt van de klimaatverandering. Wat haar betoog onderstreepte was dat we gistermiddag op weg naar het theater 'toevallig' terecht waren gekomen in een protestactie bij de Brandenburger Tor . . .

Vrijdagavond was er een presentatie over projecten van de "Public Climate school" . Deze organisatie begeleidt en organiseert sinds 2019 verschillende soorten van activiteiten hoe mensen met het besef van een bestaande en dreigende crisis kunnen omgaan. Op hun website is veel materiaal te vinden om te downloaden. De rest van de avond was er tijd en ruimte voor gezellig samenzijn.

Zaterdagmorgen: Zukunftswerkstatt (Future Lab): rondom de drie kernwoorden 'school , kerk & woonplaats' vormden we drie groepen die vervolgens in vier fasen van steeds 20 minuten het thema Angst uitwerkten.

1. Kritiekfase – wat gaat er mis, waar ben je bang voor ?
2. Utopiefase – gebruik jouw fantasie zonder beperkingen / het zou mooi zijn als . . .
3. Verwerkelijkingsfase – wat is er nodig om de verandering te starten ?
4. Uitvoeringsfase – waar(mee) beginnen we ?

De zaterdagmorgen werd afgesloten met een terugblik op deze drie dagen. Terugkerende woorden waren zinvol, inspirerend, bemoedigend. De ernst van de angst en onzekerheid hebben we onder ogen gezien , er woorden aan gegeven en met aandacht elkaars verhalen gehoord hoe iemand er privé én beroepsmatig als leraar mee omgaat. Angst en onzekerheid kunnen mensen (jongeren!) opsluiten in zichzelf , een eenzaam gebeuren. Het kunnen delen met een ander geeft ruimte en verbondenheid en dat zijn kostbare momenten die we deze conferentie ervaren hebben. Het thema is altijd een belangrijke bron voor een goede EBD, maar opnieuw werd uitgesproken: naast het thema is minstens zo wezenlijk de ontmoeting met elkaar, ervaringen kunnen delen. We sloten de morgen en de Bibeldialoog af met een gebed, een lied en een reiszeg. Na de lunch vertrokken de laatsten naar huis of bleven nog één nachtje in Berlijn.

Hoe verder ? De EBD worden m.i.v. dit jaar niet meer door de UEK gefinanciëerd: waar in het verleden per jaar zo'n 15 fysieke EBD's plaatsvonden, is er met het huidige budget nog maar een beperkte ruimte voor 4 à 5 fysieke Bibeldialogen per jaar. De eerstvolgende fysieke EBD voor pedagogen en leraren zal daarom niet volgend jaar, maar op z'n vroegst in 2025 fysiek plaatsvinden. We proberen met dit team wel in 2024 een (gratis!) online Bibeldialoog te organiseren.

Matthijs Glastra , Malden , 19 april 2023
matthijsglastra@kpnmail.nl // 06 2129 4143

